

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента

БОНДАРЕНКО ЛІДІЇ ПЕТРІВНИ

на дисертаційну роботу Корчагіної Любов Федорівни

«Розвиток інструментів управління ESG-активністю підприємств на

засадах досягнення цілей сталого розвитку»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 073 – Менеджмент

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Дослідження ESG-активностей підприємств набуває особливої актуальності як у цілому світі, так і в Україні зокрема через низку соціальних, економічних, екологічних і геополітичних факторів. У контексті євроінтеграції Україна адаптує законодавство до стандартів ЄС, а ESG-принципи є невід'ємною частиною бізнес-практик європейських країн. Підприємства, що впроваджують ESG-стратегії, мають більше шансів для виходу на міжнародні ринки, залучення іноземних інвестицій та доступу до "зелених" фінансових інструментів. У світовому контексті відповідність ESG-стандартам стає ключовим фактором конкурентоспроможності, а інтеграція цих принципів у діяльність компаній дозволяє їм адаптуватися до глобальних трендів. Таким чином, дослідження ESG-активностей підприємств є надзвичайно важливим як для розвитку економіки, так і для забезпечення довгострокової стабільності й сталого розвитку суспільства.

Проте, вищезгадані питання досі не отримали належного висвітлення у вітчизняних наукових дослідженнях, а їх теоретико-методологічні та прикладні аспекти залишаються недостатньо розробленими. Це підтверджує актуальність та практичну значущість дисертаційного дослідження Корчагіної Л.Ф.

Ступінь обґрунтованості основних положень і висновків, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертаційної роботи та науковими публікаціями авторки підтверджує високий рівень обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій. Це засвідчує комплексне дослідження

фундаментальних напрацювань у сфері ESG-активностей підприємств, а також використання широкого спектра аналітичних інструментів для їх вивчення.

Суттєвою перевагою дослідження є його системний підхід, що включає застосування як загальнонаукових, так і спеціалізованих методів, глибокий аналіз офіційної статистики щодо розвитку вітчизняних і міжнародних компаній, а також практичну перевірку отриманих результатів. Впровадження теоретичних розробок у діяльність підприємств і їх апробація в межах науково-практичних конференцій підтверджують значущість та актуальність проведеного дослідження.

Дисертантка продемонструвала здатність ефективно використовувати сучасні математичні методи для оцінки ESG-активностей підприємств, що посилює ґрунтовність і практичну спрямованість роботи. Одержані результати вирізняються серед інших наукових досліджень завдяки розробці комплексного теоретико-методологічного та методико-прикладного підходу до оцінки та розвитку ESG-практик.

Наукова новизна дисертаційної роботи

Вивчення змісту дисертації дозволило виділити складові наукової новизни, відображені в сформульованих автором положеннях дослідження, а саме:

Поглиблено аргументацію щодо впливу підприємств на досягнення сталого розвитку, як у загальному контексті, так і стосовно окремих цілей ЦСР. Уточнено трактування поняття «ESG-активність підприємств», яке охоплює всі напрями діяльності, спрямовані на реалізацію принципів сталого розвитку через відповідні управлінські рішення. Удосконалено систему класифікації мотивів ESG-активності.

Розроблено поетапний підхід до впровадження управління ESG-активністю на підприємствах, що складається з п'яти ключових кроків. Визначено механізм інтеграції ESG-принципів у систему управління компанією через створення ESG-блоків. Ця система включає ESG-стратегію, політику, цілі, пріоритети та принципи, а також систему ESG-індикаторів та напрямів ESG-активності. Додатково передбачено взаємозв'язок цих елементів із ESG-звітністю та ESG-комунікацією, а також їхнє впровадження у загальну управлінську структуру підприємства.

Обґрунтовано значущість ESG-інформування як інструменту оцінки стану та динаміки досягнення сталого розвитку, порівняльного аналізу підприємств, вивчення їхньої ESG-активності, оцінки ефективності впроваджених ESG-заходів та виявлення найкращих практик у цій сфері. Доведено, що ESG-звітність є невід'ємною складовою як системи управління ESG-активністю підприємств, так і ключовим елементом процесу ESG-інформування. Сформульовано визначення ESG-звітності та запропоновано основні етапи її створення.

Подальшого розвитку набуло дослідження впливу інформаційної асиметрії на управління ESG-активністю підприємств. Уточнено її визначення та запропоновано термін – «ESG-мімікрія». Розроблено науково-методичні підходи до протидії ESG-мімікрії, що включають ідентифікацію її форм і методів, аналіз негативних наслідків для підприємств, а також надання практичних рекомендацій щодо запобігання використанню ESG-мімікрії.

Здійснено всебічний аналіз наявних підходів до зниження інформаційної асиметрії в ESG-сегменті, що дозволило встановити, що одним із найбільш ефективних інструментів для підвищення прозорості ESG-активності підприємств та їхньої комунікації зі стейкхолдерами є ESG-рейтинги. Уточнено визначення ESG-рейтингів та обґрунтовано необхідність розробки уніфікованої методології їх формування.

Створено методику оцінки впливу рівня ESG-активності підприємства на його фінансові показники, що може слугувати переконливим аргументом для окремих груп стейкхолдерів щодо доцільності впровадження ESG-принципів у діяльність компаній. Запропоновано науково-методичний підхід до формування ESG-рейтингу, який відрізняється від існуючих тим, що поєднує елементи позитивного та негативного скринінгу та включає понад 40 критеріїв, що дозволяють комплексно оцінити рівень і якість ESG-активності підприємств. Також розроблено формулу підрахунку підсумкової оцінки та її нормування, що забезпечує можливість ранжування підприємств і класифікації їхніх результатів відповідно до уніфікованої рейтингової шкали.

Практичне значення отриманих результатів

Практична цінність отриманих результатів полягає в розробці конкретних пропозицій і рекомендацій щодо застосування інструментів управління та оцінки ESG-активності підприємств основі наукових положень дисертаційного дослідження.

Концептуальні підходи та методичні основи управління ESG-активністю підприємств, розроблені в межах дисертаційного дослідження, були впроваджені у діяльність низки компаній, зокрема ТЗОВ «Підприємство «Ферозіт» (довідка від 16.07.2024 р. № 155), ПП «Львівтехнопарк» (довідка від 02.09.2024 р. № 01/24) та ТЗОВ «Підприємство «Фаворбуд» (довідка від 23.07.2024 р. № 87) (с.27).

Ключові наукові та методичні результати дисертаційної роботи знайшли застосування в освітньому процесі Національного університету «Львівська політехніка» під час підготовки бакалаврів за спеціальністю 124 «Системний аналіз» (довідка № 67-01-1772 від 24.10.2024 р.) (с.27).

Опубліковані праці

Основні теоретико-прикладні засади, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження, що містять наукову новизну, знайшли своє відображення у 15 наукових публікаціях автора. Серед них 6 статей, з яких 5 опубліковано у фахових наукових виданнях України, а 1 – у міжнародних періодичних виданнях, що входять до бази Web of Science. Крім того, матеріали дослідження були представлені у 9 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях (з яких 3 у зарубіжних виданнях). Обсяг, зміст та науковий рівень цих праць підтверджують право Любов Корчагіної на публічний захист дисертації.

Ключові положення та результати дисертаційного дослідження були представлені й отримали схвалення на таких міжнародних науково-практичних конференціях: VIII-IX-X-XI Міжнародних науково-практичних конференціях «Сучасний менеджмент: тенденції, проблеми та перспективи розвитку», (м. Дніпро, 2021, 2022, 2023 рр.); The 12th International scientific and practical conference «Current challenges, trends and transformations» (Boston, 2022); The XII International Scientific and Practical Conference «Goal and the role of world science in life», (Stockholm, 2023); V Міжнародній науковій конференції «Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень», (м. Тернопіль, 2023 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми менеджменту: теоретичні і практичні аспекти», (Одеса, 28 вересня 2023 р.); Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Scientific Exploration: Bridging Theory and Practice» (October 14-16, 2024. Berlin, Germany).

Структура дисертації

Дисертаційна робота викладена на 230 сторінках, у т.ч. основний текст роботи – на 160 сторінках. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 55 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел із 222 найменувань та 5 додатків. Дисертаційна робота повністю відповідає встановленим вимогам щодо змісту, структури та оформлення.

Окремі дискусійні питання і зауваження

Проте, робота не позбавлена деяких дискусійних моментів та недоліків.

1. Перший розділ дисертації включає вивчення інформації щодо стану, тенденцій та проблем ESG-активностей в світі та Україні, але всі ці дані, в своїй більшості, є станом на кінець 2022 року (підрозділ 1.1). Сфера ESG є надзвичайно

динамічною, а тому використання застарілої інформації дворічної давності може викривляти і спотворювати розуміння ESG-активностей зараз. Особливо це стосується аналізу ситуації в Україні, що вже третій рік перебуває в стані війни. Те саме стосується також підрозділу 1.2, де дисертантка досліджує теоретичні доробки щодо ESG в академічному середовищі. Ці дані також варто було б оновити більш свіжими науковими працями за 2023-2024 рр.

2. В другому розділі (рис. 2.1, с. 86) дисертантка, виділяючи ESG-блоки в системі управління підприємством, ставить ESG-цілі після формування ESG-стратегії. Що суперечить логіці стратегічного управління, де стратегія враховує і будується на основі як цілей, так і пріоритетів, а ніяк не навпаки.

3. В третьому розділі спірною також є авторська позиція щодо розрахунку підсумкової кількості балів підприємства в методиці рейтингування його ESG-активностей (формула 3.2, с. 145). Оскільки здобувачка порівнює індивідуальні бали компанії з сукупними балами інших компаній, а не з певним рекомендованим (нормативним) рівнем.

4. У роботі доцільно було б ширше навести приклади ESG-діяльності українських компаній. Оскільки у цьому напрямку вітчизняні компанії уже роблять відповідні кроки, особливо в останні декілька років, і висвітлення такої активності змогло б підсилити актуальність дослідження саме в Україні.

5. Було б правильно, якби в своїй роботі дисертантка згадала про нові ініціативи держави щодо імплементації ESG в Україні, наприклад про запровадження складання «Звіту про сталий розвиток» українськими компаніями починаючи з 2025 року або розроблену Національним Банком України «Політику з розвитку сталого фінансування».

Вищезазначені зауваження ніяк не знижують ні наукової, ні практичної цінності роботи та не впливають на її позитивне сприйняття.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Корчагіної Любов Федорівни, представлена до рецензування, є завершеним, логічним та цілісним дослідженням. У роботі чітко прослідковується індивідуальна авторська позиція щодо розроблення методик та удосконалення інструментів забезпечення ефективної ESG-діяльності компаній.

Дисертаційне дослідження виконано українською мовою та оформлено відповідно до чинних нормативних вимог. Робота вирізняється ґрунтовним науково-теоретичним підходом, а отримані результати мають наукову новизну та практичну значущість. У дисертації вирішено актуальне завдання, спрямоване на надання можливості компаніям сформулювати більш раціональну, гнучку та дієву систему забезпечення ESG-активностей.

Дисертаційна робота Корчагіної Любов Федорівни «Розвиток інструментів управління ESG-активністю підприємств на засадах досягнення цілей сталого

розвитку» заслуговує позитивної оцінки та повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Усе вищевикладене дає можливість зробити висновок про те, що автор дисертаційної роботи Любов Корчагіна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» (галузь знань 07 – Управління та адміністрування).

Рецензент

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Національного університету
«Львівська політехніка»

Лідія
БОНДАРЕНКО

**Підпис доктора економічних наук, доцента Лідії
БОНДАРЕНКО засвідчую**

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»
к.т.н., доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ